

V roku 1979 - v Medzinárodnom roku dieťaťa - zorganizovala rada pre kultúrnu spoluprácu Rady Európy pedagogický seminár vo Švédsku s názvom Dieťa a kultúra. Tu vznikla myšlienka uskutočňovať európske stretnutia detských divadelných súborov. Miestami doterajších stretnutí sa stali Belgicko, Švajčiarsko, Dánsko, Rakúsko a Luxembursko.

Organizácia ďalšieho, šiesteho európskeho stretnutia bola zverená Maďarsku. Táto krajina sa tak stala prvou z bývalého východného bloku, kde sa podobné stretnutie realizovalo. Treba hneď na začiatku povedať, že Kultúrne centrum Békésskej župy, ktoré bolo hlavným organizátorom celého projektu, zvládlo túto náročnú a nepochybné aj prestížnu úlohu výborne. Od aprílového prípravného stretnutia v békésskom hoteli Trófea, cez detailné a presné informácie o priebehu a programe stretnutia, starostlivosť o všetkých účastníkov od okamihu, ako vstúpili na maďarskú pôdu, detailne vypracovaný, zabezpečený a dodržiavaný harmonogram práce, množstvo sprievodných podujatí . . . až po dopravu každej skupiny na nádražia i letiská - všade bolo dosť ochotných a usmievajúcich sa organizátorov, ktorí trom stovkám detí a dospelých z celej Európy pripravili medzi 10. a 25. júnom 1992 v mestečku na juhu Maďarska projekt budúceho spoločného európskeho domu, v ktorom niet neprekročiteľných sociálnych, jazykových ani rasových bariér.

CIELE STRETNUTIA

Aj keď išlo o stretnutie detí, ktoré sa vo svojom voľnom čase zaoberajú divadlom, nebolo cieľom tohto projektu nacvičiť nejakú veľkolepú spoločnú inscenáciu, ale prostriedkami dramatickej výchovy upevňovať kontakty medzi deťmi rôznych krajín, mentalít a kultúr, učiť ich spoložitosti a tolerancii. Ako heslo si organizátori vybrali myšlienku Antoina de Saint-Exupéryho: "Dobre vidieť možno iba srdcom."

KONCEPCIA

Na dosiahnutie tohto cieľa zvolili organizátori dve rôzne cesty. Prvú reprezentovali pracovné dielne (workshops), zaradené v programe do dopoludňajších hodín, ktoré pracovali dôsledne metódou dramatickej výchovy. Zloženie každej skupiny vopred určili: bolo tam okolo 20 detí, maximálne 2-3 z jednej krajiny a pri práci používali spoločný jazyk (angličtinu alebo francúzštinu).

Pravdaže vzhľadom na veľmi rozdielnu úroveň ovládania jazyka sa lektori (spravidla dvaja v každej skupine) museli spoliehať najmä na mimojazykovú komunikáciu. Výsledkom práce malo byť akési posolstvo o svete a jeho problémoch z pohľadu detí. Toto posolstvo v zásade nebolo určené na verejné predvádzanie. Druhou cestou išli popo-

nej školy v Ankare. Aj naša výprava bola rôznorodá: Českú republiku reprezentovali dievčatá z divadelného súboru z Mělníka, v slovenskom výbere boli deti z rôznych súborov a regiónov od Bratislavy až po Humenné. Napriek tomu, alebo práve preto vytvorili deti vynikajúcu atmosféru, kde sa zotrelí všetky kultúrne i sociálne rozdiely. Keby sa

NAJLEPŠIE VIDÍ ČLOVEK SRDCOM

VI. EURÓPSKE STRETNUTIE DETSKÝCH DIVADIEL

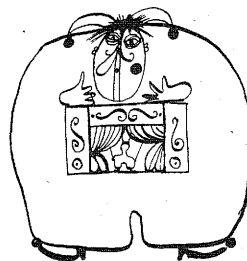
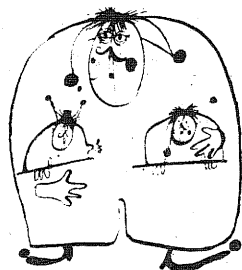
(Malá správa z veľkej cesty)

ľudňajšie ateliéry (troj- alebo šesťdňové), do ktorých sa deti prihlasovali podľa vlastného uváženia. Pracovali tu podľa vopred určeného plánu na akýchsi "miniinscenáciách", ktoré potom predviedli na záverečnom rozlúčkovom karnevale v meste. Uplatnilo sa tu uličné divadlo, pantomíma, clowniády, divadlo masiek, grécky tanec, diskotanec i hudba.

ÚČASTNÍCI

Z každej zúčastnenej krajiny - a bolo ich 27 - prišlo 8 detí a dvaja dospelí. V prípadoch viacnárrodných štátov alebo veľkých národnostných menšín (Rumunsko, Belgicko, ČSFR) po šesť z každej časti. Na ich výber neboli - okrem jazykových znalostí a záujmu o divadlo - nijaké špeciálne požiadavky. A tak sa tu stretli deti zamerané výhradne na divadlo (Nemecko), folklórny tanec (Španielsko) s deťmi z takmer profesionálneho muzikálového divadla z Moskvy alebo s deťmi zo súkromnej elit-

dali zachytiť všetky slzy, ktoré deti pri lúčení vyronili, bolo by to určite pozitívne ovplyvnilo vlhový deficit dolnej zeme.

Druhú skupinu sme tvorili my, vedúci skupín (supervisors) a lektori (dramateachers). Vedúci skupín sa stretli už koncom apríla v hoteli Trófea. Tu nás autori celého projektu, Patrik Quintet (Belgicko), Paul Kaiserman (Anglicko) a Lajos Máté (Maďarsko) zoznámili s koncepciou, programom a organizáciou stretnutia. Lektori sa stretli dva dni pred príchodom detí, vytvorili náhodné dvojice len na základe jazykových znalostí (mená dvojíc sa doslova ťahali z klobúka) a spoločne pripravili koncepciu dopoludňajších dielní.

Treba spomenúť a vysoko vyzdvihnúť aj tretiu skupinu - organizátorov, tímočníkov a najmä dušu celého podujatia, tajomníčku projektu Evu Fabulayovú. Bez nich by sa celé stretnutie nemohlo uskutočniť.

DIELNE (WORKSHOPS)

Boli nesporné ťažiskom celého projektu, nositeľom základnej filozofie. V nich sa lektori spolu s deťmi pokúšali riešiť také problémy ako tolerancia, schopnosť žiť spolu, možnosť (nemožnosť) zmeniť svet dospelých, účinne sa brániť proti násiliu a násilníkom. Dielňa, v ktorej som pracoval (spolu s Tamerom Leventom z Turecka a Erikou Marosváry z Maďarska), sa snažila nájsť odpoveď na otázku, či je človek úplne slobodný, alebo sa má vzdať (pravdaže uvedomele a dobrovoľne) časti svojej slobody v záujme spoložitosti s ostatnými ľuďmi. Vymýšľali sme množstvo cvičení, kontaktných hier, komunikáciu bez slov, alebo s použitím jediného slova (Békéscsaba) s rôznou intonáciou a dikciou. Hrali sme sa na stromy, les, vytvárali sme si svoj "domov" (kruh na podlahe), kde každý mohol robiť, čo chcel - ležal, spal, skákal, kričal . . . Vzápätí si deti mohli "pozvať" hostí - a tu sa ich priestor a výber aktivít zúžil, ak, pravda, nechceli vyvolať konflikt so svojim hosťom. Hrali sme sa na rôzne stromy, ktoré sa potom v obmedzenom priestore (les) museli navzájom prispôsobovať. Z toho všetkého sa ako jadierko vylúpli najprv dvojice slov FREE (voľný, slobodný) - TREE (strom) a TOGETHER (spolu) - FOREST (les), neskôr myšlienka, ktorú sme si vypožičali od tureckého básnika Nazima Hikmeta:

Free like a tree

Together like a forest.

Každý večer dlho do noci sme - Tamer, Erika a ja - debatovali o tomto probléme, o situáciách, ktoré musíme vymyslieť a predložiť deťom, aby pocítili na vlastnom tele, vo vlastnom vedomí rozdiel medzi slobodou stromu, ktorý je sám (tree) a jeho obmedzením v lese (forest). Celá práca v našej skupine smerovala k tomu, aby sa deti cítili slobodné, viazané vo svojom konaní len naším spoločným cieľom a toleranciou k ostatným.

Po štyroch dopoludňajších spoločnej práce, keď sa naša trieda zaplnila množstvom kresieb a variácií na hlavnú myšlienku (Tree-Forest), sme pristúpili k "scénickému" stvárneniu nášho posolstva. Využili sme pritom mnohé cvičenia, ktoré sme vymysleli a vyskúšali v predchádzajúcich dňoch. Novým, doteraz nepoužitým prvkom bolo, že sme deťom zaviazali oči a počas celého viac ako 10-minútového cvičenia sa

museli spoľahnúť len na naše dotyky, povzbudzovania, na svoj sluch, hmat a pamäť (priestorovú orientáciu). Cieľom bolo, aby deti pocítili maximálnu dôveru k nám i jeden k druhému.

Každý začínal vo svojom "domove" - kruhu, ktorý si nakreslil na podlahu a potom ohmatal a zafixoval v pamäti. Z tohto "domova" - kruhu sme ich potom veľmi jemne - už so zaviazanými očami - previedli do veľkého "mraku", ktorý sme pripravili z roztrhaného a pokrčeného papiera a staniolu, aby sa tu akoby druhýkrát narodili. Dlhým tunelom (z pružného úpletu) sa potom deti dostávali z "neba" do svojich nových domovov - iných kruhov. Takto odlúčení od vonkajšieho sveta páskou na očiach a v relatívne neznámom prostredí začali podľa sluchu hľadať a vyberať si svojich partnerov. Otázkou bolo slovo FREE, odpoveďou TREE. Na základe hlasu a vzájomných dotykov sa utvárali (a opäť rozchádzali) dvojice i väčšie skupiny až do chvíle, keď už ich koncentrácia v miestnosti bola taká veľká, že narážali na seba. Vtedy začali stále hlasnejšie hovoriť TOGETHER - FOREST a snímali si vzájomne pásky z očí. Tieto slová prešli postupne z rytmizovanej reči do jednoduchej piesne, ktorú sme si už predtým s deťmi spoločne skomponovali.

Popísal som prácu v našej dopoludňajšej dielni najmä z dvoch dôvodov:

1. Nevidel som prácu a metodiku nijakej inej skupiny, len výsledky na spoločnom predvážaní.

2. Chcel som práve na našom príklade demonštrovať nevhodnosť transformácie takto dosiahnutého výsledku na istý druh verejného predstavenia. Po prvom "predvedení", napríklad, boli deti hlboko citovo zasiahnuté a pri spoločnom rozhovore veľmi presne pochopili cieľ tohto performance. Len veľmi ťažko sme však potom deti presvedčili, aby to celé znovu "zahrali"

- najprv pre našich šéfov a potom pre

druhú skupinu, ktorá mala na naše posolstvo vytvoriť svoju odpoveď. Ani v jednom prípade už deti toto posolstvo neprežívali, naopak, sťažovali sa, že so zaviazanými očami nemôžu "hrať divadlo". Zreteľne rozlíšili a pomenovali to, čo prežili samy (drama) od toho, čo mali len predvádzať iným (theatre).

HUDBA

Pre mňa bolo najzaujímavejšie pozorovať, akú mala úlohu hudba v dramatických cvičeniach a v populudňajších ateliéroch. Hudby tu bolo veľa, najmä reprodukovanej (prím hral autentický africký folklór), ale i živej (bicie nástroje), ako rytmický organizátor pohybu a prostriedok členenia scén a výstupov. Bohužiaľ, nestretol som sa so skutočným využitím detskej hudobnej tvorivosti. Ak aj deti hrali na rôznych nástrojoch, ostalo to len na úrovni napodobňovania predhrávaných melódií alebo rytmov.

Osobitne by som chcel upozorniť na popoludňajšiu hudobnú dielňu írskeho hudobníka Nica Browna, kde som - ako jeden z asistentov - pôsobil aj ja. Nico vychádza z názoru, že by mali všetky deti muzikovať, hrať na rovnakých nástrojoch. Z tohto hľadiska sú najlepšie bicie nástroje, alebo veľmi jednoduché melodické nástroje ako kazoo alebo zvláštna píšťalka (human voice), vlastne akýsi náustok, do ktorého sa fúka nosom a výška tónu sa reguluje otváraním alebo zatváraním úst. Deti veľmi zaujali aj indonézske bambusové nástroje (anlung) - akési ladené bicie, kde každé dieťa malo pridelený jeden tón zo stupnice. Zoskupením tónov - detí vzniklo niekoľko oktáv durovej stupnice, takže "dirigent" už len vyberal tóny, aby mohla zaznieť nejaká pieseň. Na tomto "nástroji" sme navčičili Nicovu skladbičku Békéscsaba, kösönöm (Békéscsaba, ďakujem), ktorou potom náš 40-členný orchester sprevádzal vystúpenia jednotlivých dielní v uliciach mesta. Pravdaže, nebol to nejaký naozajstný koncert a nehladelo sa ani na

občasné chyby a preklepy. Veď o to ani nešlo. Každý človek vie hrať a je hlboko vo svojom vnútri aspoň trochu muzikantom, no väčšina tieto schopnosti v sebe neobjavila. A keď, tak sa často učenie na nástroji stáva pre dieťa viac bojom a tvrdou prácou ako hrou a zábavou. Myslím si, že Nico (a trochu aj my, ktorí sme mu pomáhalí) dokázal všetkým účastníkom stretnutia, že hudba môže byť čistou radosťou, najmä keď sa, hoci v malej miere, podieľame na jej vzniku.

SPRIEVODNÉ PODUJATIA

Celý projekt bol aj významnou spoločenskou udalosťou. Jeho garantom bola napríklad manželka maďarského prezidenta, pani Zsuzsa Gönczová, ktorá sa s nami posledný večer prišla osobne rozlúčiť.

Ale nepredbiehajme! Hneď druhý deň nás na nádvorí radnice prijal primátor a odovzdal nášmu predstaviteľovi Patrickovi symbolický kľúč od mesta. Po bohatej recepcii nasledovala diskotéka. Veľkou udalosťou bol aj jarmok, kde sa každý štát prezentoval krátkym programom a samostatným stolom so svojimi špecialitami a všelijakými suvenírmi, ktoré si potom deti medzi sebou vymieňali. My sme mali najväčší úspech s údeným syrom, oštiepkami a parenicami. Tu si Angličania, Francúzi či Nemci vyskúšali niečo, čo doma už zabudli - státie v rade. Ale v rade sa stálo aj pri ruskom stole, pravdaže za paravánom - na vodku (ale len dospelí!). Bolo by ešte treba spomenúť spoločné posedenia v detskom "drama bare", neformálne gitarové a spevácke "koncerty", kde sme sa my, dospelí prezentovali najmä ľudovými piesňami, celodenné výlety do okolia, krásny happening vo Vésytö, ktorý vyvrcholil vytvorením stromu priateľstva zo stuh jednotlivých delegácií...

NAŠA REPREZENTÁCIA

Naše slovenské a české deti sa medzi ostatnými naozaj nestratili. Na-

priek istým (nie však podstatným) jazykovým problémom patrili medzi najaktívnejších dopisovateľov detských novín HALLO (najmä Tomáš Šípöcy z Bratislavy). Všetci pracovali v dielňach i ateliéroch a vystupovali aj na záverečnom karnevale. Vytvorili fantastický kolektív a napriek všelijakým poplašným správam o vytváraní hraníc a colníc medzi našimi republikami, ktoré k nám prenikali zo zahraničných médií, držali spolu a spolu vystupovali dokonca aj v rozhlasovom a televíznom vysielaní pre Slovákov v Maďarsku. Myslím, že sme dokázali, že nie je podstatná forma alebo názov štátoprávneho usporiadania, ale vzájomné vzťahy medzi ľuďmi. Boli sme na ne, ja i moja kolegyňa pani Irena Svobodová z Prahy, ktorá sa za tých 16 dní stala deťom kamarátkou i druhou mamou, hrdí.

A ČO NA ZÁVER?

Musím aspoň čiastočne povedať niečo o prekrásnom závere, ktorý určite ostane navždy zapísaný nielen v detských srdciach. Zase to bol akýsi happening, na ktorom sme sa všetci aktívne zúčastnili: spevom, tancom, vystupovaním na rôznych miestach a potom vytvorením kruhov okolo fontány a vhođením pingpongových loptičiek so svojím menom na stíchnutú hladinu. Potom sa však stalo niečo neplánované: po vystreknutí fontány sa deti spontánne vrhli do prúdov vody, aby ulovili nejakú loptičku, ba pridali sa aj maďarské deti, dokonca dospelí. Ťažko povedať, či to, čo nám tieklo po tvári bola voda alebo slzy. Ako ďaleko boli zrazu všetky spory, zásadné konflikty a neriešiteľné nedorozumenia... Akoby sme všetci v dúhe nad fontánou na zlomok sekundy uvideli svoju budúcnosť. A nikto z nás nepochyboval, že bude krásna. Naozaj! Najlepšie vidí človek srdcom...

Potom nasledovala už len rozlúčková diskotéka (pravdaže nesmiem zabudnúť na recepciu s prítikami a plnými stolami), zapálenie spoločných sviečok a prskaviek - a posledné GOOD BYE! Možno už na budúci rok v Portugalsku, tí starší v Grécku, možno neskôr, niekedy, niekde... Bolo by krásne, keby to niekedy mohlo byť aj u nás - v Čechách či na Slovensku.

□ BELO FELIX
Banská Bystrica

